

SENSO SAFARI

Pedagogische dossiers

1. *Een uitnodiging*
 - 1.1 Welkom bij Kanal
 - 1.2 Pedagogische aanpak
2. *Tijdens je bezoek*
 - 2.1 Vormen ontdekken
 - 2.2 Kleuren en emoties beleven
 - 2.3 Materialen verkennen
3. *Voorstel tot klasactiviteiten*
 - 3.1 André en de verloren staaf
 - 3.2 Spelletjes met kleuren
4. *Vaardigheidslijst*
5. *Leestips*

«Dit pedagogisch dossier is uitsluitend ontworpen en verspreid om onderwijsinstellingen, docenten en leerlingen in staat te stellen kennis te maken met de inhoud van de tentoonstellingen van KANAL, met name ter voorbereiding op, ter begeleiding van of in het verlengde van een bezoek.

De teksten, reproducties van kunstwerken, foto's, illustraties en andere inhoud in dit dossier worden uitsluitend ter beschikking gesteld voor informatieve doeleinden, ter illustratie van het onderwijs en voor pedagogisch gebruik in het kader van schoolactiviteiten.

Behoudens de uitzonderingen waarin de toepasselijke wetgeving voorziet, is elk gebruik van dit dossier of van een van de onderdelen ervan voor andere doeleinden verboden. **Het feit dat het gebruik kosteloos is, volstaat op zichzelf niet om het gebruik ervan toe te staan.»**

Een uitnodiging

1.1 WELKOM BIJ KANAL

Wat als we van dit document nu eens het vertrekpunt van onze ontmoeting maken? Een voorsmaakje, een welkomstcadeau, een uitnodiging om in alle rust aan je ontdekkingsstocht bij Kanal te beginnen.

Tijdens je bezoek maak je «*A Truly Immense Journey*»: een ongelooflijke reis. Je reist langs 350 werken uit de **moderne** en **hedendaagse kunst**, in samenwerking met het Centre Pompidou in Parijs.

Om je alvast voor te bereiden krijg je van Kanal het volgende: een inzicht in de pedagogische aanpak van het museum, een paar handvaten om de thema's van de rondleiding beter te begrijpen, klasactiviteiten, de link met het leerplan in de vaardigheidslijst en tot slot enkele leestips.

1.2 PEDAGOGISCHE AANPAK

Tijdens de rondleiding en creatieve workshop Met al je zintuigen maak je kennis met kunst door te werken rond vormen, kleuren en materialen.

Hiervoor stelt Kanal het volgende voor:

Een zintuiglijke aanpak

Uitgerust met een rugzak vol zintuiglijke spelletjes en in het gezelschap van stoffen diertjes verkennen, voelen, observeren en ontdekken de leerlingen de **kunstwerken** op een andere manier. Deze zintuiglijke spelmaterialen, ontworpen door Combo Toys, nodigen uit om te spelen, te stapelen en eindeloos opnieuw te beginnen. Daarnaast moedigen ze kinderen vooral aan om nieuwe dingen te ontdekken, te voelen, zich te verwonderen, vragen te stellen en leuke momenten te delen! Azimut, een reuzenduizendpoot, helpt de kinderen zich te oriënteren in de tentoonstellingszalen. De reuzenduizendpoot creëert een gevoel van veiligheid en versterkt de band tussen de kinderen en hun begeleider. Elk stoffen diertje dat met de leerlingen mee reist, is via onverwachte gelijkenissen gekoppeld aan een **kunstwerk**. Zo prikkelen ze de nieuwsgierigheid en openen ze, dankzij hun bijzondere kenmerken, de deur naar de fascinerende wereld van de **kunstwerken**.

Een creatieve aanpak

De creatieve workshop verlengt de zintuiglijke ervaring van de rondleiding door de kinderen uit te nodigen kleuren, vormen en materialen te ontdekken. Iedereen experimenteert, combineert en transformeert om een eigen fantasiewezen te creëren dat de leerlingen als herinnering aan deze reis mee naar huis mogen nemen.

Tijdens je bezoek

Tijdens je bezoek komen er verschillende thema's aan bod. Jullie ervaring is gebaseerd op drie pijlers.

2.1 VORMEN ONTDEKKEN

Wat als alles begint met het bewegen van je blik? Een eerste ontmoeting met het **kunstwerk**: we observeren, laten onze ogen dwalen, vergelijken van links naar rechts, zoeken, verbinden, herkennen vertrouwde vormen en ontdekken nieuwe. De geselecteerde **kunstwerken** leggen de nadruk op eenvoudige vormen: cirkels, vierkanten, driehoeken, lijnen en volumes die gemakkelijk herkenbaar zijn.

De geselecteerde **werken** zijn voornamelijk **abstract** en lijken een echt laboratorium van vormen: om vrij op verkenning te gaan én om het lichaam in beweging te brengen. Een lijn volgen met je vinger, een **kunstwerk** lichamelijk interpreteren, je verplaatsen in de ruimte... En zo stap voor stap de deuren van je verbeelding openen!

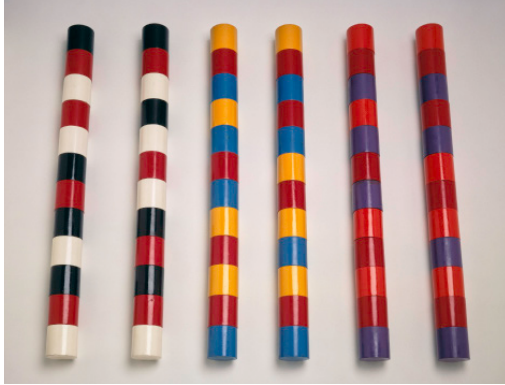
2.2 KLEUREN EN EMOTIES BELEVEN

Wat als we kleuren echt beleven? We verkennen onze zintuigen door kleuren te observeren. We dompelen ons onder in de wereld van kleuren: fel of zacht, licht of donker, warm of koud, ze vangen onze blik en zetten ogen, handen en lichaam in beweging. We volgen hun **ritme**, verkennen ze, raken ze dankzij sensorische spelletjes heel voorzichtig aan, voelen en ervaren ze. Kleuren vertellen verhalen en roepen emoties op: vreugde, verwondering, enthousiasme en soms ook rust.

2.3 MATERIALEN VERKENNEN

Wat als we materialen echt voelen? Door onze handen in materialen onder te dompelen en texturen te verkennen, ontdekken we details die we door enkel te kijken niet kennen. Tijdens de sensorische spelletjes en creatieve workshop ontdekken we materialen met onze handen en proberen we hun eigenschappen te voelen: warm of koud, zacht of hard, glad of ruw, soepel of stevig... Zo worden de **kunstwerken** een echte speelruimte om te voelen, te bewegen, te verkennen en te ervaren.

Voorstel tot klasactiviteiten

“Six barres en rond” van André Cadere, uit 1975

© Photo credit: Centre Pompidou, MNAM-CCI/Philippe Migeat. Copyright Artwork :
© Courtesy Succession André Cadere et Galerie Hervé Bize. Sous réserve de droits.

Kanal reikt graag een aantal creatieve activiteiten aan die je eenvoudig met de hele klas kan uitvoeren. In dit document is elk voorstel gelinkt aan een kunstwerk uit de tentoonstelling, steeds met een woordje uitleg erbij.

Er is bij Kanal een plek voorzien om de creaties die jullie in de klas maken, tentoon te stellen, als een mooi aandenken aan deze eerste ontmoeting. Breng ze dus gerust mee, we stellen ze met plezier tentoon!

3.1 ANDRÉ EN DE VERLOREN STAAF

Een eerste kennismaking

De kunstenaar André Cadere (1934-1978), geboren in Roemenië en actief in Parijs, werd bekend door zijn “ronde houtstaven”, die hij in de jaren 70 heeft gemaakt.

Wat als kleuren niet altijd de regels volgen? André Cadere verrast met de van zijn **kunstwerken**: lange houtstaven met gekleurde segmenten, bijna als een telspel. De kleuren herhalen zich... en plots verandert er iets. Een kleur verschijnt op een onverwachte plek of een reeks verschuift als een kleine afwijking die je aandacht trekt.

Van dichtbij kijken, vergelijken, ontdekken wat zich herhaalt... en wat ontsnapt aan het patroon. De regel is er wel, maar ze beweegt. Kan je haar ook op een andere manier volgen? En wat als iets dat op een fout lijkt eigenlijk een bewuste keuze van de kunstenaar is?

Zijn staven, zonder duidelijk begin of einde, kunnen overal opduiken. In Kanal verplaatsen ze zich door de tentoonstellingsruimtes: je kan ze zoeken, terugvinden, observeren... en misschien ook zelf andere combinaties of patronen bedenken?

Creatieve activiteit

Kanal heeft een interactief verhaal verzonnen. Het verloop van dit verhaal is indicatief, pas het gerust aan aan de noden van je groep!

Fun fact

Cadere vroeg niet altijd toestemming om zijn **kunstwerken** tentoon te stellen. Soms dook hij op in galerijen of musea (bijvoorbeeld tijdens **vernissages** van andere kunstenaars) en zette hij stillemjes een van zijn staven tegen een muur, om daarna weer te vertrekken. Zo stelde hij de regels van de kunstwereld en de plaats van de kunstenaar in vraag.

Duur	50 min
Ruimte	Maak veel plaats op de vloer van de klas of installeer je in een leeg lokaal.
Benodigdheden	Kleurenafdruk van het kunstwerk (A4)
	Stevig papier
	Plakkaatverf (zwart, wit en de 3 primaire kleuren)
	Paletten om kleuren te mengen
	Penselen
	Lijm
	Scharen
	Enkele lege rollen keukenpapier

Zo begin je eraan

«André is een jongleur, hij werkt in het circus. Elke ochtend trekt hij zijn kostuum aan. Welke kleren draagt iemand die in het circus werkt? Kom, we trekken allemaal ons denkbeeldige jongleerkostuum aan!»

Nodig de kinderen uit om in het verhaal te stappen en te doen alsof ze circuskleren aantrekken.

1. Het kunstwerk en de kleuren verkennen

Toon het kunstwerk en laat de kinderen goed kijken. «*Hoeveel staven zie je op de foto? André had een probleem toen hij vandaag zijn materiaal ging halen... Hij gebruikt altijd 6 jongleerstaven voor zijn optreden, maar vandaag vindt hij er maar 5! Willen jullie hem helpen? Welke kleuren hebben deze staven? Wat waren de kleuren van de zesde staaf? (rood, oranje, blauw) Zullen wij met verf een nieuwe staaf voor André proberen te maken?*

2. De juiste kleuren zoeken

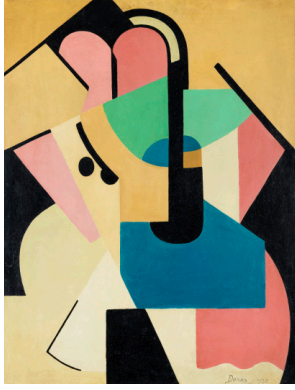
Meng verfkleuren om de kleuren van de zesde staaf te bekomen (rood, oranje, blauw). Hoe maken we dit rood? Het is iets donkerder. «Hoe maken we de kleur oranje? Het blauw van de zesde staaf is niet hetzelfde als het blauw van de derde en vierde staaf... Hoe kunnen we de kleur blauw iets donkerder maken voor onze zesde staaf?» Laat de kinderen zien wat er gebeurt als je twee kleuren mengt. Laat hen raden voor ze het uitproberen. Laat hen 12 gekleurde strookjes verven (in egale kleurvlakken, minstens 3 keer 4 strookjes in dezelfde kleur). Laat drogen.

3. Kleurreeksen maken

Laat de kinderen in kleine groepjes de gekleurde strookjes ordenen om logische kleurreeksen te maken. Praat over het concept algoritme (oranje-rood-blauw-oranje-rood-blauw-oranje-rood-blauw-... bijvoorbeeld). *Toon het kunstwerk en laat de kinderen goed kijken.* Wordt in de andere staven van André het logische patroon altijd goed gevolgd? Niet echt... *Laat de kinderen de strookjes mengen zoals ze zelf willen.*

Tot slot

Kleef de strookjes op de rollen keukenpapier om één of meerdere staven te maken. Die mag je mee naar het museum nemen zodat Kanal ze aan André kan bezorgen.

“Composition abstraite n°6” van Marthe Donas, uit 1920.
 Copyright Artwork : © Marthe Donas. Sous réserve de droits.

Fun fact

Marthe Donas ondertekende sommige van haar **kunstwerken** met het mannelijke **pseudoniem** “Tour Donas”. In die tijd werden vrouwelijke kunstenaars zelden erkend binnen de **avant-garde** (kubisme, abstractie...). Door een dubbelzinnige of mannelijke naam te gebruiken, kon ze tentoonstellen zonder meteen beoordeeld te worden op het feit dat ze een vrouw was.

3.3 SPELLETJES MET KLEUREN

Een eerste kennismaking
Marthe Donas (1885 1967) was een Belgische kunstenaar en een van de eersten die **abstract** schilderde. Dat wil zeggen, zonder herkenbare mensen of voorwerpen af te beelden. Na haar studies in Brussel en reizen naar Parijs en Londen liet ze zich inspireren door het **kubisme** en **futurisme** om **kunstwerken** te maken waarin vormen, lijnen en kleuren samenspelen.

In “**Composition abstraite n°6**” lijken de vormen en kleuren vol **ritme** en diepgang **over het doek te dansen**. Kinderen kunnen **observeren, vertellen wat ze voelen** en zelfs **bewegingen, geluiden of smaken bij het werk bedenken**.

Creatieve activiteit
 Met de klasactiviteit die Kanal voorstelt, kunnen de leerlingen kleuren leren ontdekken en sorteren in de ruimte. Deze activiteit doet denken aan de “oefening rond het sorteren en ordenen van kleuren” uit de **Montessori**-pedagogie. Kinderen verbinden en ordenen voorwerpen of kaarten volgens kleur, en soms ook volgens **tint** (licht/donker). Zo ontwikkelen ze hun zintuiglijke waarneming, concentratie en vermogen om elementen te ordenen.

Duur	30 min
Ruimte	Maak veel plaats op de vloer van de klas of installeer je in een leeg lokaal.
Benodigdheden	Kleurenafdruk van het kunstwerk (A4)
	Plakband/touw/lint
	Verschillende voorwerpen die je vóór de activiteit in de klas plaatst

- Zo begin je eraan
 Kijk goed naar het kunstwerk en nodig de kinderen uit om over de kleuren te praten. Bespreek ook de tinten en zoek samen naar verbanden met een fruitsoort, voorwerp of gevoel.
1. De zones afbakenen
 Baken drie vierkante zones af op de grond. Elke zone staat voor een kleur: blauw, rood en geel.
 2. Verzamelen en sorteren
 Verzamel en sorteer: de kinderen zoeken voorwerpen in één van de drie kleuren en leggen ze in de overeenkomende zone. Deze stap stimuleert sorteren, ordenen en logisch denken. Doe hetzelfde voor de tweede en derde kleur.
 3. De verzamelde voorwerpen vergelijken
 Vergelijk de drie verzamelingen. Observeer de gelijkaardige **tinten** en de kleurverlopen die door de verschillende voorwerpen ontstaan.
 4. Voor de iets oudere kinderen
 Sorteert de voorwerpen binnen elke zone van licht naar donker.
- Om af te sluiten
 De drie zones vormen samen een **participatief kunstwerk** in drie kleuren. Maak een foto van bovenaf en neem die mee naar je bezoek aan Kanal :-)

Vaardigheids- lijst

En meer concreet: welke leergebieden komen er aan bod?

Culturele en artistieke vorming (vormen, materialen, kleuren, texturen), wetenschappelijke ontwikkeling (de vijf zintuigen), zintuiglijke en motorische ontwikkeling, taal en lichamelijke expressie.

M1-M3

KENNEN

Enkele gebruikte materialen herkennen en benoemen (karton, penselen, verf, lijm, schaar).

In context enkele basiskleuren herkennen en benoemen (rood, geel, blauw, zwart, wit, bruin).

Zich geleidelijk aan de woordenschat eigen maken die verbonden is met artistieke activiteiten en lichaamsbeweging.

KUNNEN

Verschillende materialen hanteren en samenbrengen om samen iets te maken.

Afhankelijk van de situatie de juiste handeling tonen om te kleven, knippen en schilderen.

Zich tijdens een artistieke oefening bewegingen eigen maken die emoties kunnen uitbeelden (mime): bewegen, dansen, zich verplaatsen, springen, draaien, uitbeelden; stil blijven staan.

Een artistieke creatie maken door: de nodige hulpmiddelen te gebruiken, materialen en kleuren te kiezen en de juiste technische handelingen uit te voeren.

Répertoire des compétences

KENNISMAKEN

Een tentoongesteld kunstwerk ontdekken en de kleuren, vormen en ruimtelijke organisatie observeren.

De eigen creatie verbinden met het geobserveerde kunstwerk (kleuren, vormen en ruimtegebruik vergelijken)

Zich inleven in situaties die in de klas of daarbuiten kunnen worden beleefd, kennismaken met de woordenschat rond: de kunstenaars die zijn benader, een evenement rond lokaal erfgoed en plaatsen zoals een museum of tentoonstelling.

Verbaal en/of non-verbaal informatie uitdrukken die werd verzameld: tijdens een ontmoeting met een kunstenaar (observatie van een kunstwerk) of tijdens een culturele uitstap

LICHAMELIJKE OPVOEDING, WELZIJN EN GEZONDHEID

Zich positioneren volgens een opdracht van een ander: lopen tot, stoppen bij, binnen, buiten, in, uit, boven, onder, naast iets.

Bewegen op een eenvoudig ritme dat door een volwassene wordt voorgedaan.

WISKUNDE

Voorwerpen selecteren volgens een opgegeven criterium door te onderscheiden welke eraan voldoen en welke niet (heeft/heeft geen).

Voorwerpen in minstens drie categorieën verdelen volgens een bepaald kenmerk binnen één criterium (bijvoorbeeld kleuren: groen, rood, blauw).

NEDERLANDS

Durven spreken in groep om gevoelens en observaties te verwoorden.

Leestips

BOEKEN	DIT IS SLAK	Lotte Meeuwissen <i>Gottmer</i> 2026
	DE VIJF ZINTUIGEN	Hervé Tullet <i>Lamnoo</i> 2004
	HOREN, ZIEN, PROEVEN, RUIKEN	Kathleen Amant <i>Abimo</i> 2014
LIVRES	OH !	Jérôme Ruillier, Isabelle Carrier <i>Saltimbanque</i> 2025
	LE LIVRE DES CINQ SENS	Lucie Lučanská <i>Ricochet</i> 2024
	2 YEUX ?	Lucie Félix <i>Grandes personnes</i> 2012